

יום הקהל

מים ראשונים: אנו מורגלים למונח "מצוות / מעמד הקהל" של קריאת התורה במוצאי יום טוב ראשון של חג הסוכות שאחרי תום שנת השמיטה, מעמד בו התקהל עם ישראל בבית המקדש והמלך קרא בתורה (דברים לא י-ג).¹ ראו דברינו [מצוות – מעמד הקהל](#) בפרשת וילך. אך יש עוד "הקהל". השורש קה"ל כפועל או כשם התואר, נמצא במקרא גם בציווי על המשכן ובחניכתו (שמות לה א פרשת ויקהל, ויקרא ח ג-ד פרשת צו), במפקד העם (במדבר א יח), בחניכת הלויים (במדבר ח ט פרשת בהעלותך), בפרידת משה בסוף ספר דברים (דברים לא כח פרשת וילך), במעמד הר גריזים והר עיבל (יהושע פרק ח), בהקמת משכן שילה (שם יח א), בהעלאת הארון מעיר דוד בחנוכת מקדש שלמה (מלכים א פרק ח), בכינוס הקהל בימי עזרא ונחמיה (עזרא פרק י, נחמיה פרק ח) ומן הסתם עוד רבים שלא מנינו. ראו דברינו [מעמד הקהל לאורך הדורות](#) בפרשת וילך.³ הפעם נתמקד בביטוי "יום הקהל" בעקבות אזכורו בפרשת השבוע.

וַיִּתֵּן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לִוְיָתָן הָאֲבִינִים כְּתָבִים בְּאֶזְבֵּעַ אֱלֹהִים וְעַלֵּיהֶם כָּכַל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל: (דברים ט י).

תרגום המיוחס ליונתן דברים יח טז פרשת שופטים – יום האסיפה לקבלת התורה

כָּכַל דְּשִׁילָתוֹן מִן קָדָם יי אֶלְהֶכוֹן בְּחוֹרֵב בְּיֹמָא דְאַתְּכַנְשׁוּ שְׁבֻטָא לְמִקְבְּלָא אוֹרֵייתָא לְמִימְרָ לָא נוֹסִיף לְמִשְׁמַעַת ית קל דִּיבּוֹרָא מִן קָדָם יי אֶלְהֶנָּא וַיִּתֵּן אֵישׁתָא רַבְתָּא הָדָא לָא נְחָמִי תוּב דְּלָא נְמוּת.⁵

מדרש הגדול דברים לא יא פרשת וילך – מעמד הקהל כ"יום הקהל"

"באזניהם". מלמד שהכל חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם ולשמוע, אפילו הלעזות⁶ והגרים שאינן מכירין, אפילו חכמים גדולים שיודעין כל התורה כולה, הכל חייבין לכוין לבם ולשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה, כיום שניתנה בו מסיני, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל.⁷ מכאן אמרו:⁸ יום הקהל - כיום שניתנה בו תורה: כתיב הכא: "הקהל את העם למען ישמעו ולמען ילמדו" (דברים לא יב) וכתיב התם: "הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי" (דברים ד י).⁹

¹ והתחבר לכבוד ולתפארת עם [שמחת בית השואבה](#) – דברינו בסוכות. ראו גם דברינו [אגריפס המלך](#) בפרשת שופטים.
² בספר במדבר נזכרים גם החצוצרות כאמצעי הקהלת העם, ככתוב: "ובהקהל את הקהל תתקעו ולא תריעו" (במדבר י ז).
³ וחז"ל הוסיפו את "הקהל" המיוחד שבתחילת פרשת קדושים שנראה להלן.
⁴ וחזר הביטוי "יום הקהל" כיום מעמד הר סיני, עוד מספר פעמים בספר דברים. בפרק י פסוק ד: "ויכתב על הלוחת פְּמַכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' אֵלֵיכֶם בְּהַר מְתוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל וַיִּתְּנֶם ה' אֱלֹהֵי, ובפרק יח פסוק טז: "כָּכַל אֲשֶׁר שְׂאֵלֶתָ מֵעַם ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקֹּהֵל לֵאמֹר לָא אֶסָף לְשִׁמְעָא אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵי ... וְלֹא אָמוּת". ראו גם פרק ד פסוק י: "יום אשר עִמְדַתְּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר ה' אֱלֵי הַקֹּהֵל לֵי אֶת הָעָם וְאֶשְׁמַעְם אֶת דְּבָרֵי וכו' - מה שמלמד על הקשר בין מעמד הקהל ובין יום הקהל. הפעולה היא: הקהל, ושם העצם הוא "יום הקהל". "יום הקהל" הוא כינוי ייחודי ליום מתן תורה ומופיע במקרא רק בפסוקים שמינינו כאן שהם בפרשות ואתחנן, עקב, שופטים, רק בספר דברים הוא משנה תורה.
⁵ ובתרגום חזרה לעברית: "ככל ששאלתם מן לפני יי אלהיכם בחורב ביום שנאספו השבטים לקבל תורה לאמור לא נוסף לשמוע את קול הדיבור מן לפני יי אלהינו ואת האש הגדולה הזאת לא נראה עוד שלא נמות". אונקלוס על הפסוק מתרגם כדרכו בקצרה ובפשטות: יום הקהל - ביומא דקהל, וכך גם בתרגומו ליום הקהל בדברים בפרק ט פסוק י ובפרק י פסוק ד. גם התרגום המיוחס ליונתן מצמצם בשאר המקומות, ומוסיף מעט: "ביום כְּנִישַׁת קְהָלָא", או "בְּיֹמָא דְאַתְּכַנְשׁוּ קְהָלָא" - ביום שנאספו הקהל. אבל כאן, בדברים יח טז פרשת שופטים, הוא מרחיב ליום שבו נאספו השבטים לקבלת התורה. אולי בגלל דברי העם: "לא אספ לְשִׁמְעָא אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵי וְאֶת הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לָא אֶרְאָה עוֹד וְלֹא אָמוּת", אשר מזכירים את דבריהם בשמות כ טז פרשת יתרו: "וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל דַּבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת".
⁶ או "הלועזות", הם יהודים שאינם דוברים ומבינים עברית, ראו על קריאת מגילה ל"לועזות", מגילה פרק ב משנה א. ותולדות [המדרש הגדול, ראו כאן](#).
⁷ עד כאן כלשונו של הרמב"ם בהלכות חגיגה פרק ג הלכה ו, ראו במקור וכן בדברינו [מצוות – מעמד הקהל](#).
⁸ מכאן ואילך, תוספת המדרש הגדול שהיא העיקר. הלשון "מכאן אמרו" נשמעת כציטוט של המדרש ממקור קדום יותר, אך לא מצאנו מקור כזה והמאיר עינינו יבורך.
⁹ למרות שראינו שבמקרא "יום הקהל" הוא יום מעמד הר סיני, אזכור מונח זה בהקשר זה (ובכלל), מצומצם מאד בחז"ל. אסופת מדרשים מאוחרת זו היא המקור היחיד שמצאנו בו אזכור של "יום הקהל", וגם זה כתואר של מעמד הקהל המתקיים אחת לשבע שנים. עם זאת, המדרש קושר היטב את "יום הקהל" של מצוות הקהל עם "יום הקהל" שבמקרא על"י היקש פסוקים וע"י אזכור עקיף של "יום הקהל" ההיסטורי של מעמד עשרת הדברות. מטרת מצוות הקהל היא לשחזר את החוויה הגדולה של "יום הקהל" של המקרא. ולפיכך: "הכל חייבין לכוין לבם ולשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה, כיום שניתנה בו מסיני". מקור נוסף שמצאנו במדרש על "יום הקהל", מתייחס גם הוא למעמד מצוות הקהל, הוא מדרש ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קס' הדין מה המלך קורא במעמד הקהל: "... אחרים אומרים: אין קוראים ביום הקהל אלא משנה תורה בלבד". גם כאן, "יום הקהל" הוא יום מצוות הקהל. אבל לפי שראינו ש"יום הקהל" במקרא הוא יום מתן תורה, נראה שיש סיוע יפה לדעה שבמצוות הקהל קראו את עשרת הדברות

חזקוני דברים י ד פרשת עקב – יום כיפור

ויתנם ה' אלי - ביום ג' בשבת בעשרה בתשרי.¹⁰

הכתב והקבלה דברים ט י¹¹ – איך הפך "יום הקהל" ל"עצרת"¹²

בג' מקומות קראה התורה את יום מתן תורה בשם "יום הקהל", לקמן...¹³; ושם תרגם אונקלוס ויונתן בן עוזיאל: "ביום הקהל ביום דאתכנשו שבטיא למקבלא אורייתא";¹⁴ ונקרא יום זה בשם יום הקהל לפי שבו נקהלה כל עדת בני ישראל בפעם ראשונה, אשר מזה אמר: "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב באמור ה' אלי הקהל לי את העם" (דברים ד י).¹⁵

והנה רבותינו חכמי המשנה והתלמוד שבכל המקומות קראו את חג השבועות בשם עצרת... שהוא תמוה, וביותר שהתורה לא קראה בשם עצרת רק את יום השביעי של פסח ויום שמיני של סוכות, אבל את חג השבועות לא קראה בשום מקום בשם עצרת! והיה נראה לומר שסמכו רז"ל בקריאת שם עצרת, על מה שמצאנו בתורה שנקרא יום מתן תורתנו בשלושה מקומות בשם "יום הקהל". ומזה הרשו... לקרוא את יום זה בשם עצרת; שהוא גם כן לשון קהילה ואסיפה, כמו "ביום השמיני עצרת", תרגום עצרת – כנישין...¹⁶ הנה שם עצרת שבפי רז"ל הוא בעצמו שם יום הקהל שבפי משה רבינו ע"ה. וכמה נתחבט הרב בקול הרמז ריש מס' שביעית בנתינת טעם קריאתם שם עצרת.¹⁷

אמנם הדבר בעצמו תמוה: למה קרא משה את יום הנכבד והנורא הזה אשר כמוהו לא היה מעולם וכמהו לא יהיה, בשם "יום הקהל" לבד? הלא מן הראוי לקראת כל דבר בשם לפי גודל ערכו ויתרון מעלתו על אחרים, לא בשם הנופל גם על דברים פשוטים פחותי הערך. וכבר מצאנו קהילת כל העדה גם לגנאי, כמו "ויקהל עליהם קרח את כל העדה", ולמה זה הוריד משה את כבוד היום בקריאת שם שאין לתפארת לו?¹⁸ ויתכן כי משה ממידת ענוותנותו עשה כן. כי כמו שנבדל יום זה משאר ימות עולם בשם בתהילה ותפארת, ככה נפלא משה בו מכל שאר בני אדם בכבוד והדר ובכליל תפארת אשר ניתן בראשו בו ביום.¹⁹ ומתוך שבח היום בא

של פרשת ואתחנן (בין השאר) ועכ"פ, לא את ספר התורה כולו, גם לא את כל ספר דברים, בדומה למתן תורה בו נתנו עשרת הדברות. ושוב נזכיר שכל האזכורים במקרא של "יום הקהל" בהקשר עם מעמד הר סיני הם בספר דברים הוא משנה תורה.

¹⁰ הפסוק המלא אותו מפרש כאן חזקוני הוא: "וַיִּקְרָא עַל הַלְחַת פְּמִקְתָּב הָרְאִשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּהַר מִתְּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל וַיִּתְּנֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם. גַּם בַּפְּסוּק זֶה שִׁכְבַּר הַזְכָּרָנוּ בַּהֲעֵרָה 4 לַעֲלִיל, "יוֹם הַקֹּהֵל" הוּא יוֹם מַעֲמַד הַר סִינַי. אֲבָל חִזְקוֹנִי מִזְכִּיר לָנוּ "יוֹם קֹהֵל" אַחֵר, הוּא יוֹם כִּיפּוּר שְׁבוּ לְדוֹרוֹת הָעָם נֶאֱסַף בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל קוֹרָא בְּתוֹרָה כְּחֶלֶק מֵעֲבוּדֵת יוֹם הַכִּיפּוּרִים (יוֹמָא פֶּרֶק ז מִשְׁנָה א), וְהִיסְטוֹרִית הוּא הַיּוֹם בּו הוֹשַׁלְמָה הַסְּלִיחָה עַל חֲטָא הָעֵגֶל וְנִיתְּנוּ לּוֹחֹת הַשְּׁנַיִם! יוֹם שֶׁהַשֵּׁלִים אֶת הַסְּלִיחָה וְהַכְּפָרָה עַל חֲטָא הָעֵגֶל שְׁבֵא לְאַחַר "יוֹם הַקֹּהֵל" וְהַחֲזִיר אֶת הַלּוֹחֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ. רָאוּ דְבָרֵינוּ לּוֹחֹת שְׁנַיִם כְּרֵאשׁוֹנִים? בַּפְּרִשְׁתָּה הַשְּׁבִיט וְכֵן יוֹם כִּיפּוּר – יוֹם מִתֵּן לּוֹחֹת שְׁנַיִם בְּיוֹם כִּיפּוּר. וּבְצִירוֹף מַעֲמַד הַקֹּהֵל בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרְאִשׁוֹן שֶׁל חֵג הַסּוּכוֹת (בְּמוֹצָאֵי שְׁנַת שְׁמִיטָה), נִקְבַּל מַעֲיָן מִי הַגְּבֹלָה לְדוֹרוֹת, הֵם אַרְבַּעַת הַיָּמִים שֶׁבֵּינָם יוֹם כִּיפּוּר לְסוּכוֹת בָּהֶם מִתְחִיל חֲשׁוֹן חֲדָשׁ לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם וְלְדוֹרוֹת, רָאוּ דְבָרֵינוּ מִכִּיפּוּר לְכַפּוֹת וּמִכִּסֵּה לְסוּכוֹת בְּחַג הַסּוּכוֹת.

¹¹ הרב יעקב צבי ב"ר גמליאל מקלנבורג (מעקלענבורג) מאה 19 גרמניה, בצעירותו למד תורה אצל רבי עקיבא אייגר.

¹² יגענו ולא מצאנו התייחסות ל"יום הקהל" במדרשי חז"ל, גם לא בפרשני המקרא הראשונים הקלאסיים: רש"י, רשב"ם, אבן עזרא, רמב"ן וכו', גם לא בפרשנים 'האמצעיים' כגון: ספורנו, כלי יקר, אור החיים וכו'. אבל מצאנו מעט בפרשנים המאוחרים.

¹³ ראו הרשימה בהערה 4 לעיל, ואנחנו הוספנו אפשרות למקור רביעי, דברים י ד שנראה עוד להלן.

¹⁴ לפי מה שראינו לעיל, כך רק בתרגום יונתן. תרגום אונקלוס מתרגם בקצרה ובלי להרחיב ולפרש: "יום הקהל - ביום דקהלא".

¹⁵ הפסוק הרביעי שהצענו בהערה 4 לעיל. משום מה, מעדיף הכתב והקבלה דווקא פסוק זה על פני הפסוקים האחרים לעיל.

¹⁶ והוא מביא כאן מספר דוגמאות של תרגום המילה עצרת במקרא (ויקרא כג לו, יואל א יד, עמוס ה כא), לכנישתא או כנישתון, היינו התכנסות, היינו התקהלות.

¹⁷ נראה שכוונתו כאן לחיבור קול הרמז (קול הרמז) פירוש למשנה של הרב המקובל משה בן מרדכי זפנת. אבל עדיין קשה. גם אם 'עצרת' היא שם דומה ל'יום הקהל' ובעל אותה משמעות, עדיין לא ברור מדוע חכמים בחרו בשם עצרת שבתורה הוא שמיני עצרת (או שביעי של פסח) – מה שעשוי לבלבל, ומה גם שיש לחג זה שמות ברורים במקרא: חג הקציר, שבועות, יום הביכורים.

¹⁸ אחרי שהסביר הכתב והקבלה ש"יום הקהל" שבתורה הוא המקור לשם "עצרת" שנתנו חז"ל לקרוא לחג השבועות, הוא חוזר למקרא עצמו ותמה לפרש כינוי זה ליום השגב של מתן תורה, שהרי יום התקהלות הוא שפה נמוכה שמציינת את העובדה הפיסית של התקהלות, ומה גם שיש לנו במקרא גם התקהלויות לרעה כמו במחלוקת קרח!?

¹⁹ כפיטו בשחרית של שבת: "כליל תפארת בראשו נתת לו בעומדו לפניך על הר סיני". מה מקור "כליל" זה? קרני ההוד של משה? זוהר? המצאת הפייטן?

לשבח עצמו.²⁰ לכן מנע את עצמו מלהעלות על שפתיו את כבוד היום ומעלתו, לבלי הזכיר שבח עצמו ויתרונו.²¹ לזה קרא משה את יום מתן תורה בשם פשוט "יום הקהל", בכדי להימנע מלעורר על שבח עצמו.²²

רש"ר הירש דברים יח טז פרשת שופטים – יום של התעלות ביחד

"בחורב ביום הקהל" - בחורב לאור היום, בעירנות ובצלילות הדעת, עמד כל קהלכם לפני ה'. ומניסיון עצמכם למדתם שם מה פירוש "דבר ה' אל האדם". ראיתם שאין זה דבר שאדם מוליד מתוך עצמו תוך כדי התעלות על עצמו או מתוך בלבול החושים. ה' דבר אליכם, דברו הגיע אליכם, "פנים בפנים דבר ה' עמכם" (לעיל ה ד). ולא יחיד מכם התנסה בניסיון זה אלא כולכם הייתם נקהלים ושמעתם את הדיברות הראשונים של התורה, שה' נתן לכם בהתגלות. אז ראיתם והיתה זו לכם עובדה ודאית שהתנסיתם בה בעצמכם - "היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי" (שם שם כא).²³

רד"צ הופמן פרשת אמור – שינוי השם בעקבות הגלות²⁴

בראשונה נקרא החג "שבועות" על שם גמר הקציר, שארץ שבעה שבועות, "שבועות חוקות קציר" (ירמיה כד). וכשבאו בני ישראל אל הנֶכֶר ולא היה להם עוד שבועות קציר, לא היה עוד השם הזה מן הענין ואפשר שעורר עצב על אבדן אדמת המולדת, וכך עלתה חשיבותו ההיסטורית של החג, מאחר שהצד החקלאי אבד ערכו. אז העלה החג את זכרון היום הגדול הבלתי נשכח, "יום הקהל" (דברים ט י; י ד; יח טז), יום בו עמד העם "בלב אחד" מול הר סיני, כדי לשמוע את מצוות אלוהיו. לכן הוחג אותו חג ביתר פאר. החרות (פסח) אבדה, איסוף הפירות (סוכות) נשכח, ולא נשארה אלא התורה (שבועות), הנכס היקר מעל לכל, השריד היחיד מהדרת ימי קדם. העם התאסף, כפי שהתאספו פעם האבות, לפני ה', להודות ולהלל ולחוג בשמחה, וכך הפך "יום הקהל" ליום האסיפה החשוב ביותר, ליום ה"עצרת" המיוחד. ומחשבות אלו מעוררות את ההשערה, שכבר בזמן גלות בבל העריכו את חג השבועות בתורת יום מתן - תורה.²⁵

פנים יפות ויקרא יט ב²⁶ – הקהל של פרשת קדושים

²⁰ עשוי לבוא. אם משה יהלל ויפאר את יום מתן תורה, ישתמע שהוא גם מהלל ומפאר את עצמו כמי שעמד בין עם ישראל והקב"ה, כאשר ראו בני ישראל שאינם יכולים לעמוד בפני גודל האירוע (ראו שמות כ טז, דברים ה ה).

²¹ כדי להימנע להזכיר שבח עצמו (גם בעקיפין).

²² סוף דבר, "יום הקהל" איננו תיאור גבוה ונשגב ליום מתן תורה וכמותו יש רבים במקרא לטוב ולמוטב (האם בגלל זה לא נזקקו לו המדרשים והפרשנים הקלאסיים?). ודווקא בשל כך, מסביר הכתב והקבלה, בחר משה בביטוי 'רגיל' זה ליום מעמד הר סיני ועשרת הדברים, שמא יחשדו שלשבחו הוא דורש. בה בעת, מדגיש הכתב והקבלה, בחרו חז"ל בשם "עצרת" לחג השבועות (שהפך במרוצת השנים גם לחג מתן תורה) משום שמונח זה מקפל בתוכו את "יום הקהל". האם אין הוא סותר עצמו מיניה וביה? האם "עצרת" הוא שם מכובד יותר? מה הרווחו חז"ל כאשר המירו את "יום הקהל" ב"עצרת" שבמקרא הוא שמו של שמיני של סוכות? צריך עיון. בין כך ובין כך, למדנו עוד מדבריו שהוא מצטרף לדעות שספר דברים "משה מפי עצמו אמרו". ראו דיון על כך בדברינו [ספר דברים – משנה תורה](#).

²³ ועל הפסוק בדברים ט י שבראש דברינו: "... כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֶל", אומר הרב הירש: "ביום הקהל - העם התקהל לפני ה' בלא מתווך, ואפילו משה חזר אל העם", והוא מפנה לפירושו בשמות יט כ-כה המחבר את ירידת משה מההר רגע לפני התחלת עשרת הדברות: "התורה היתה אמורה להינתן לא רק ביד משה, כי אם אל משה כפי שניתנה אל העם". במהלך הפוך מזה של הכתב והקבלה, רואה הרב הירש ב"יום הקהל" משמעות של התעלות כפולה: העמידה ביחד (כדרשות על "ויחן ישראל נגד ההר"), והתנסות הבלתי-אמצעית: "ה' דיבר אליכם"! ואם מישהו חושש לגבי מעמדו של משה, הנה הוא יורד מההר ועומד ביחד עם כל הקהל ושומע כמותם את הדברות (הראשונים לפחות). והרי לנו משמעות נוספת של "יום הקהל" - יום בו המנהיג מתמזג עם 'קהל ישראל'.

²⁴ [רבי דוד צבי הופמן](#), מאות 19-20, גרמניה, מראשיה אסכולת 'תורה עם דרך ארץ'.

²⁵ רד"צ הופמן מצטרף להצעת הכתב והקבלה שהשם "עצרת" שחז"ל נתנו לחג השבועות (וחג הקציר) בא בעקבות "יום הקהל" שבמקרא. אך בניגוד לכתב והקבלה שמנמיך את "יום הקהל" (וכבר שאלנו אם "עצרת" הוא שם מכובד יותר ומה הרווח בהמרה זו?), הוא הולך בדרכו של הרב הירש (שקדם לו בכחמישים שנה), ומפאר ומרומם את "עצרת" וממילא גם את "יום הקהל". הנושא המרכזי שרד"צ הופמן עוסק בו שם (ובמקומות רבים אחרים בפירושו לתורה) הוא מדוע ומאימתי הפך חג השבועות לחג מתן תורה - נושא נכבד שדרשו ודשו בו רבים וטובים (כנראה נעשה דבר זה בתקופת הגאונים). ההסבר שלו מבוסס על סקירה היסטורית של תולדות עם ישראל. בעקבות הגלות והריחוק מעבודת האדמה (ומבית המקדש שם הובאה בחג השבועות "מנחה חדשה"), התרוקן "הצד החקלאי" של חג השבועות וחכמי ישראל חזרו להדגיש ביום זה את "יום הקהל" של מתן תורה. אך גם לשיטה זו לא ברור מדוע העדיפו חז"ל את השם "עצרת" ולא פשוט "יום הקהל", או שמא חג הקהל. בין כך ובין כך, אנו שזכינו לחזור ולהתנחל בארץ האבות, משלבים את אופיו החקלאי המקורי של החג (במידה פוחתת והולכת עקב ריחוקנו מהאדמה שהפכה לנדל"ן) עם אירוע מתן תורה הוא "יום הקהל", שהרי "אם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח".

²⁶ רבי פינחס ב"ר צבי הירש הלוי הורוויץ (איש הורוויץ), פולין מאה 18.

"דבר אל כל עדת בני ישראל" – פירש רש"י: "מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלוין בה"²⁷ ... כבר פרשנו ענינו לפי שכל התורה כולה הוא משורש אחד כמו שכתוב "כל דבריך אחד הם" [מגילה יג א], וכן שורש כנסת ישראל הוא אחדות כממו שכתוב: "ומי כעמך ישראל גוי אחד" [שמואל ב ז כג].²⁸ לכך פרשה זו שנאמרה בה רוב גופי תורה נאמרה בהקהל דהיינו כל הקהל כאחד. וכענין זה קרא משה ליום מתן תורה "יום הקהל", כי בעת מתן תורה שכלל ה' יתברך כל התורה כולה בעשרת הדיברות, לא היו יכולין לקבל שורש הדברים עד שנקהלו כולם באחדות, וכן אמרו בויקרא רבה [כד ה] שפרשה זו עשרת הדיברות כלולין בתוכה.²⁹

אחרית דבר

מיעוט התייחסות ל"יום הקהל" במדרשי חז"ל ובפרשני המקרא הראשונים הקלאסיים, אומר דרשני. האם ראו בביטוי זה 'דבר פשוט' שאין מה להאריך ולדרוש בו? האם משעה שהתקבלו "עצרת" ו"זמן מתן תורתנו", בנוסף על שמות החג שבמקרא, לא ראו לנכון להוסיף עוד כינוי ליום? האם כל זה קשור למחלוקת בגמרא באיזה יום בדיוק בחודש סיון ניתנה התורה (שבת פו ע"ב) ולכך שרק בתקופה מאוחרת התחברו חג השבועות ויום מתן תורה? האם הרחבת ימי הקהל למיניהם (בהערה האחרונה) האפילה על "יום הקהל" החד-פעמי? כך או כך, נקוה שהשכלנו להעלות את "יום הקהל" על שולחן השבת של שלומי אמוני ישראל באשר הם ואולי גם על שולחנם של חוקרים ובעלי תריסים שישכילונו עוד וישקונו מימיהם הטובים בנושא זה.

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: ראו פירוש תפארת ישראל - יכין על מסכת אבות פרק ו משנה ב: "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". הוא מצטט בפירושו למשנה זו עדות של נוסעים שתיירו באזור הר סיני וספרו: "שגם עכשיו סביב להר סיני נשמע באויר שמממל לההר תמיד קול הברה כעין קול רעם דברים ואין מביין וזה דבר פלא ... שהקולות הנשמעים שם יתנו רמז להאדם להזכירו מתן תורה. וכי עכשיו ירעם על הדור שאינן מכבדין אותה כראוי לשמור מצותיה כראוי. וזהו הקול הקטן החוזר מקול הגדול שנשמע אז ביום הקהל בעת מתן תורה. וזהו בת קול דקאמר הכא". אשרי אוזן ששומעת כל זאת. ובאשר לנו, ראו דברינו [בת קול בסיני ובבית המדרש](#) בחג השבועות הוא חג הקציר, הוא "יום הקהל".

²⁷ על בסיס ויקרא רבה כד ה: "מלמד, שפרשה זו נאמרה בהקהל".

²⁸ ולכן יכול היה הלל להיענות לבקשתו של הגר ללמוד את כל התורה כולה "על רגל אחת" (בגמרא שבת לא ע"א), כפי שהוא מחבר ומסביר בקטע שהשמטנו וקצרנו – כי הכל "משורש אחד".

²⁹ וכך גם פירושו על הפסוק בספר במדבר טו טו: "הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר וכו'" והוא מוסיף שם: "לכך אמר בלשון יחיד: אנכי ה' אלהיך, וזהו שאומר הכתוב: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כי ניתן התורה במקום קהלת יעקב". התקלות בני יעקב היא שאפשרה את מתן התורה. פירוש זה (שקדם לרב הירש) מדגיש גם הוא את משמעות "יום הקהל" כיום של כח הציבור ביחד, אבל נזכור שפנים יפות מתייחס להקהל אחר, זה שנזכר בתחילת פרשת קדושים, שאיננו יום מתן תורה (עם כל החיבוריות הרעיונית היפה) וגם לא מעמד הקהל של ספר דברים. זה "הקהל" של ספר ויקרא שלא ברור מתי ואיך התקיים ואולי כוונתו לכל מעמד של כינוס קהל רחב ללימוד תורה ושמיעת דרשה מפי חכם. ראו על "הקהל" מיוחד זה בדברינו [עשרת הדברות בפרשת קדושים](#). כאן נזכיר ש"קהל" הוא גם כינוי לחכמים, כמו שמצאנו בדרשות על הפסוק: "וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִגְעַלְם דְּבַר מַעֲיָנִי הִקְהַל וכו'" (ויקרא ד יג). נראה שדווקא "הקהל" זה של ספר ויקרא שזמנו ומועדו אינם ברורים, הוא ההרחבה של "יום הקהל" של המקרא לכל כינוס שבקדושה ומזכיר את יום מתן תורה בו ירדה התורה אל הקהל הרחב ואל "קהל" החכמים והפכה מתורה אלוהית לתורה אנושית. ב"יום הקהל" עמד העם ואמר "נעשה ונשמע" עפ"י ספר שמות (כד ז), אך בשחזור בספר דברים: "ושמענו ועשינו" (דברים ה ד, ראו הדיף [שיטת רמב"ן בנעשה ונשמע](#)). בא ספר דברים ומוסיף גם את "יום הקהל" בבית המקדש פעם בשבע שנים - דווקא בספר דברים הוא משנה תורה בו קוראים בספר זה. בא ספר ויקרא ומרחיב ל"הקהל" שונים שהתמסדו במהלך הדורות בכינוסים שונים [ודרשות חכמים בציבור](#). בא פירוש חזקוני ומזכיר את "יום הקהל" הוא יום כיפור בו ניתנו לוחות שניים (ובו העם מתקהל בית המקדש והכהן הגדול קורא בתורה, יומא פרק ז משנה א). האם קיבל "יום הקהל" משמעות רחבה של כינוסי תורה בכל מקום ומועד עד שאלה האפילו על "יום הקהל" החד פעמי? וכבר אמרו החסידים שלא בכדי נקרא חג השבועות יום מתן תורה. מתן תורה הוא פעם בשנה, אבל קבלת התורה היא יום יום.